

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Erilaiset hakuajat saattavat aiheuttaa ongelmia, koska etuudet liittyvät usein toisiinsa. Näin eri hakajat saattavat aiheuttaa epävarmuutta etuukisen pysyvyydestä ja on vaikeata muodostaa kokonaiskuvaa, mikä on etuuksien taso.

Hakuajojen yhtenäistäminen auttaisi osaltansa muodostamaan paremman kokonaiskuvan, mitä etuisuuksia saa ja mikä on etuuksien kokonaissumma ja voimassaoloajat. Tämä on tuskin on mahdollista ainakaan kaikilta osin saavuttaa. Kuitenkin on tärkeitä, että etuisuuksien myöntämisessä, poistamisessa ja muutoksessa on tieto muistakin etuisuuksista ja verotuksen vaikutuksista. Näin saadaan parannettua kokonaiskuvaa asiakkaiden tilanteista.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet tulkitaan verotuksessa erilailla. Haluamme tuoda huolena esille, että vammaisilla ihmisillä yhden perustan muodostavat vammaisuuteen liittyvät tuet ja toisen perustan työhön liittyvät palkan ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Toimeenpano pitäisi saada mahdollisimman selkeäksi. Siinä on otettava huomioon selkokieli, jota on helppo ymmärtää. Digitalisaation käyttäminen on perusteltua. On kuitenkin otettava huomioon, etteivät kaikki ihmiset pysty käyttämään digitalisaation tuomia mahdollisuuksia ja mahdollisuus muihin asiointikanaviin on aina säilytettävä.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Henkilöillä, joiden asioita käsitellään, tulee olla kokonaiskäsitely eri tietopohjien (Kanta jne.) ja rekisterien merkityksestä ja konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa omassa asiassaan. Kokonaiskäsitelyksen muodostuminen ja omiin asioihin vaikuttaminen vaativat riittävää selkokielistä ohjausta rekisterien käyttöön.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Vammaisuus ei sinällään tarkoita työkyvyttömyyttä, mutta osa vammaisista henkilöistä ei tule koskaan pääsemään työmarkkinoille. Vammaisen henkilön työttömyyteen tai sen keston syynä on harvoin työttömyysturvan taso ja kannustavuuden puute, työttömyyden syynä ovat työelämän rakenteelliset esteet ja työelämäkvalifikaation puuttuminen.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Vammaisille henkilöille erilaiset palvelutarpeiden arviot ovat tuttuja ja tarpeellisia oikeuksia. Niihin velvoittaminen ei muuttaisi nykyistä tilannetta. Vammaisten henkilöiden työmarkkinaosallisuutta parantaisivat tehokkaimmin juuri yksilölliseen tarvearvioon perustuvat palvelut, vakiintunut, ennakoitava perusturva, riittävät tukitoimet (mukautukset, valmennus) ja mahdollisuus joustaviin, toimintakykyä tukeviin ratkaisuihin myös työkyvyttömyysturvan osalta.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Ehdotetut toimet ja selvitykset ovat mielestämme hyviä.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Lapsilisäjärjestelmä on universaalinen etuus riippumatta vanhempien tulotasosta. Tämä asia on poliittisten päättäjien päätettävä, onko nykyinen malli mahdollinen jatkossa. Tässä yhteydessä on mietittävä, miten muilla etuisuuksilla ja asiakasmaksuilla tuetaan perheitä.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Uudistuksessa on otettava erääksi lähtökohdaksi perheiden tilanne. Tässä on otettava huomioon myös ne perheet, joissa on vammaisen lapsi tai lapsia.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Vammaisten henkilöiden kohdalla on syytä tukea asumismenoja asumistuella. Sen suuruudessa on otettava huomioon asumismenojen kalleus mm. pääkaupunkiseudulla. Asuntopolitiikassa on yleisestikin otettava huomioon asumiskustannukset, ja tähän eivät vaikuta vain asumistuet vaan myös riittävä

tarjonta asunnoissa. Kaavoitus, jossa kunnat ovat avainasemassa, on osana ratkaisua asumismenojen kohtuuteen. Kuntien ja hyvinvointialueiden on tehtävä

yhteistyötä asuntopolitiikassa, jossa otetaan huomioon vammaiset henkilöt ja muut erityisryhmät.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

Toimeentulotuen hakemista voidaan estää sillä, että muut etuudet ovat riittävän suuria. On myös tunnistettava ne tilanteet, joissa toimeentulotuen hakija/hänen perheensä tarvitsee sosiaalityötä esim. elämän hallinnan suhteen.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Työllisyyden edistäminen ja ensisijaisten tulonsiirtojen riittävä taso.

Vammaisten henkilöiden toimeentulo rakentuu yleensä vammaisuuteen perustuviin etuuksiin sekä palkka- tai eläketuloihin, toimeentulotuelle ei monesti ole tarvetta tai tarve on lyhytaikainen. Näitä tarpeita vähentäisi vakaa toimeentulon perustaso, jonka päälle voisi vapaasti hankkia tilanteen salliessa muita tuloja.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Vammaisten henkilöiden osalta on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota toimintakyvyn käsitteeseen ja mahdollistaan kuntoutuspalvelut ja riittävä sosiaaliturva myös heille, jotka ovat pysyvästi työelämän ulkopuolella. Syntymästään vammaisilla henkilöillä toimintakyvyn muutokset voivat olla nopeita ja merkittäviä. Terveydenhuollossa ei riittävästi tunnisteta vaikkapa ikääntymisen vaikutuksia cp-vammaan. Monet liitännäisoreet (esim. kipu, fatiikki) voivat vaikuttaa merkittävästi vammaisen henkilön toimintakykyyn.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys**14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?**

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle**15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?**

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Sosiaaliturva on laaja kokonaisuus, mikä käsittää sekä sosiaali- ja terveyspalvelut että rahalliset etuudet (tulonsiirrot). On tärkeää tunnistaa myös erityisryhmät kuten vammaiset henkilöt sosiaaliturvan kokonaisuudessa. Heidän kohdalla sosiaaliturvan kannustavuus ei ole sama kuin muilla. Lähtökohdana on oltava, että sosiaali- ja terveyspalvelu toimivat saumattomasti. Rahallisesti korvataan vammasta aiheutuvia kustannuksia, joiden on oltava riippumattomia muista tuloista vammaisten henkilöiden kohdalla. Asumistuen riittävä määrä on tärkeä vammaiselle henkilölle, jottei se muodostu esteeksi tarkoituksenmukaiselle asumiselle.

Työn ja eläkkeen yhteensovittamisessa on tarpeen säilyttää nykyinen eläkkeen lepäämäänjättämismahdollisuus vammaisille henkilöille.

Kun valmistellaan sosiaaliturvauudistusta, on otettava huomioon erityisryhmät. Heidän kohdallaan eivät päde samat kannustimet kuin muilla ryhmillä. On tärkeää tarkastella tulonsiirtoja ja palveluja yhdessä eikä erikseen. Esimerkiksi työvoiman saanti edellyttää kohtuuhintaista asumista, mihin on vaikutusta myös asumistuilla.

Tiivistäen seuraavasti: Perusturva on taattava vammaiselle henkilöille ja mahdollisuus omista lähtökohdistaan työelämään.

Vammaisten henkilöiden kannalta keskeistä on toimeentulon vakaus, siten että ihminen voi luottaa tiettyyn perustasoon, jonka päälle voi joustavasti tilanteiden muuttuessa saada ansiotuloja työsuhteessa tai yrittäjänä. Myös erilaisten etuuksien yhteensovittamisen erilaisissa elämäntilanteissa tulisi olla joustavaa ja mahdollistaa aktiivinen elämä myös syntymästään vammaisille henkilöille.

Lappalainen Juha
Suomen CP-liitto ry